

Boqonnaa Afur

Dhaabbilee Quunnamtii Alaa
Faayidaa Biyya Keenyaafi
Kabajaa Lammiiwwanii Eegsisan
Ijaaruu

4

Galma qunnamtii alaaa waggaa shanii paartii keenyaa irratti:

- Dippiloomaasii lammiirratti xiyyeeffateefi hirmaannaa diyaaspooraa cimsuu
- Imaammataafi tarsiimoo dippiloomaasii biyyoota ollaaf xiyyeeffannoo kennu ta'ee, qindoominaafi fayyadamummaa waloo irratti kan hundaa'e hordofuufi cimsuu
- Dhaabbiilee raawwachiistummaa qunnamtii alaa cimoo ijaaruu

B

adhaadhinni fedhii diinaggee guutuu qofa miti. Kabaja lammileefi biyyaa dabalata. Waan ta'eef paartiin keenya kan hojjatu qunnamtiin alaa biyya keenyaa galma lameen kan nuuf milkeessuu ta'a. Karaa tokko fedhii diinagdee biyya keenyaa guutuu kan danda'ufi faayidaa biyyoolessaa keenyaa nuuf eegsisuu kan danda'u, karaa biraa kabaja biyyaa kan eegsisu mirga lammilee, kabajaafi nageenyummaasaanii kan mirkaneessu ta'a. Baadhaadhina hunda-galeessaa kana milkeessuuf qunnamtii yeroo dheeraa birmadummaa biyyaa, seenaa mootummaa walabaa, sab-daneessummaa wal danda'uu, walitti hidhaminsa gaarii, walirraa dhaalmaafi tokkummaa abbaa biyyummaa keessatti jalqabbii federaalizimii jiraachuu akka so-naatti kan ilaalluudha. Paartiin keenya kan hordofu qunnamtiin alaa dhimma biyya keessaan kan adda hin baaneefi haala biyyoolessaa ka'umsa kan godhatuufi dhimma alaa kan xiinxaluudha. Badhaadhina hundagaleessaa milkeessuuf kan dandeessisuu haala idil-addunyaa mijataafi qunnamtii uumu dandeessis taasisuuf paartiin keenyaa sochii waliigalaa ni taasisa.

Itoophiyaafi dhalattoota Itoophiyaa biyya alaa jiraatan lakkoofsaan miiliyoona sadii ol akka ta'an ni tilmaamama. Haata'umalee hojii qunnamtii alaa uummata lakkoofsaan bal'aa ta'e kana seeraan keessummeessu hojjachuu irratti hanqinoonni turaniiru. Ammarratti paartiin keenya yeroo itti aanuutti sababa dippiloomaasii lammiirratti xiyyeeffatee waggootii lamaan darbanii Itoophiyaafi dhalattoota Itoophiyaa biyya alaa jiraatan hirmaannaan hunda galeessaa biyyasaaniirratti qaban guddateera.

Paartiin keenya imaammata dhimma alaa kallattii dippiloomaasii gara lammiirratti xiyyeeffate jijjiiruun dursa nageenyummaa lammii keenyaa kan mirkaneesseefi faayidaasaanii akka kabajamuuf kan dhaabbatu faayidaa biyyoolessummaa keenyaa kan dursuufi biyyoota ollaaf dursa kan kennu faayidaa biyyaa waaraan kan kabajaniifi laggeen keenyaa daangaa biyyaa ce'anii deemanitti fayyadamummaa haqa-qabeessaa mirkaneessuurratti xiyyeeffannoo addaan hojiirra oolcha.

4.1. Dippiloomaasii lammiirratti xiyyeeffateefi hirmaannaa diyaaspooraa cimsuu

1.

Itoophiyaanota dhimma hojiif gara biyya alaa deeman, biyyoota deemanitti qor-maatilee isaan qunnamu danda’u, mirgaafi dirqamasaanii ilaalchisee qophii dursaa akka taasisaniif kan isaan dandeessisu sirna hojimaata diriirsuun biyyoota ad-dunyaa garaa garaa keessatti argaman It-oophiyaafi dhalattoota Itoophiyaa hunda biyya deemanitti, biyya jiraatanitti kabaja namoomaa isaaniif maluufi faayidaa akka argatan jabeessee hojjata.

2.

Itoophiyaafi dhaloottoota Itoophiyaa bi-yya alaa jiraatan badhaadhina biyya saa-niif obbolutaasaniif kan qaqqaban akka ta’aniif haala mijataa ni uumna. Hawaasa diyaaspooraa dame biizinasii adda addaa hirmaachisuun qabeenya akka horataniifi lammileef carraa hojii akka argamsiisanni taasisama. Dabalataanis herrega baankii sharafa alaa diyaaspooraa bansiisuun maallaqa akka qusatan ni taasifama.

3.

Mallaqa bifa rimitansiin alaa galu adeemsa seeraa akka qabaatu taasisuun miseensa diyaaspooraa deeggarsa ken-naniif Tirast fandii diyaaspooraa lakkoof-saan dabaluun akkasumas bittaa boondii Hidha Haaromsaa Guddicha Itoophiyaa (GERD) hawaasaa diyaaspooraan akka raawwatu taasisuun diyaaspooraan bu’aa

diInagdee biyya keenyaaf akka ta’u ni taasifama.

4.

Itoophiyaafi dhaloottoota Itoophiyaa bakka deeman hundatti maqaa gaarii biyyasaanii ijaaruun abbootii qabeenyaafi tuuristoota hawwachuun, filannoo saay-insiifi tekniinoolojii biyyasaaniif mijeessuun, madda misoomaafi faayinaansii barbaaduufi dhimmoota kana fakkaatan-irratti bobba’uun dippiloomaatota biyyasaanii akka ta’an haala ni mijeessina.

4.2. Xiyyeeffannoo

1.

Qunnamtii dhaabbilee qaxanaafi idil-ad-dunyaa waliin qabaannu akka jabaatu taasisuun biyya keenya filannoo invastiman-tii isaanii akka taasisan jijjiirraa daldala al-ergiiifi galiin akka babal’atu taasisuuf, carraan hojii uumuun akka dabalu taas-isuufi misoomni waaraa biyya keenyaa akka mirkanaa’u ni taasisna. Itoophiyaan miseensa daldala idil-addunyaa ta’uuf karoora jalqabde waliigaltee barbaa-chisu taasisuun deeggarsa dhiyoo geg-geessaa siyaasaan faayidaa biyyaalessaa biyya keenyaa haala kabachiiseefi haala qindaa’een daangaa hanga daangaatti ni hojjatama.

2.

Nagaafi tasgabbii Gamtaa Afrikaa kabachiisuuf sochii taasifamu keessatti hirmaannaa cimaa taasisuun dhageet-tiifi kabaja biyya keenyaa ni guddisna.

Qaxanaa daldala ardii Afrikaa gara ho-
jii qabatamaatti akka galu taasisuun
al-ergiifi fichisiisni daldalaa ardittii
keessatti adeemsifamu akka babal'atu ta-
asisuun, fayyadamummaa waloofi walitti
dhufeenyi akka uumamu taasisuuf ni hoj-
janna.

3.

Maqaa gaarii biyya keenyaa ijaaruuf
dhaabbiilee miidiyaalee gurguddoo bi-
yya keessaafi idil-addunyaa, dhaabbilee
adivookaasii, tiinki taankii, dhaabbilee
qorannoo, hayyootafi namoota dhuun-
faa beebbekamoo wajjin dhiyeenyatti
hojjechuun haala waqtaawaafi qabata-
maa biyya keenyaa akka hubatan taas-
isuu, gabaasaalee waa'ee biyya keenyaa
gaarummaan calaqqisiisan, rippoortiw-
wan, dhugaa ba'insawwan akka kennan
dandeessisuu, fayyadamnisa meeshaalee
dijitaalaa dippiloomaasii bal'isuu akka-
sumas gareen dippiloomaasii ummataa
(public diplomacy) biyyoota filataman
keessatti daawwannaa akka geggeessan
taasisuun, magaalaafi dhaabbileen biyya
kenyaa magaalaafi dhaabbilee qorannoo
biyyoota biroo wajjin walitti dhufeenya
uumuu, giddugala aadaa babal'isuufi ja-
beessuun aadaa walii wal barsiisuu taas-
isuu walitti dhufeenya uummataaf uum-
mataa jabeessuun maqaa gaarii biyya
kenyaa fooyyeessuuf xiyyeeffannoo kan
irratti hojjetamu ta'a.

4.

Gabaa tuurizimii keenya guddisuuf kan
gargaaru biyyoota madda tuuristootaa

olaanaa ta'anitti filannoo hawwata tu-
urizimii biyya keenyaa ni beeksisna.
Agarsiisa tuurizimii biyyoota idil addun-
yaa garaagaraatti hirmaachuufi qophees-
suun biyyi keenya paakeejii oppireeta-
roota tuurii keessatti akka haammatamtu
ni taasifama. Kanaan alattis koonfiraansii
tuurizimii addunyaa itti fufinsa qaban
biyya keenyatti akka adeemsifaman taa-
sisuufi tuuristoota hawwachuun biyyi
kenya damicharraa galii argattu ni gud-
disna.

5.

Biyyoota ollaa biyya keenyaa wajjin
walitti dhufeenya hunda-galeessa cimsu-
un nagaafi tasgabbi, walitti hidhaminsa
diinagdeefi hawaasummaaf haala mi-
jataa uumuun biyyoota qaxanaa gidduutti
walga'ii komishiinii waloo, marii si-
yaasaa, daawwannoo muuxannoo wal ji-
jjiirraafi waltajjiwwanitti gargaaramuun
pirojaktiin waloo akka wixinaa'uufi
hojiirra oolu ni taasifama. Daangaalee
daangeffaman bulchuu kanneen hin
daangofne haala itti daanga'an mijeessuu
naannoo daangaatti walitti bu'insa uuma-
manifi hojiiwwan seeraan alaa dhabam-
siisuufi dabalataan qabeenya keenya
daangaa ce'an fayyadamummaa haqa
qabeessaa taasisuufi walii galtee fayy-
adamummaa waloo guddisuufi bifa fayy-
adamummaa biyyoolessaa Itoophiyaa
mirkaneesseen adeemsisuu walta'insa
fayydaminsa bishaan Naayiliif walii-
galtee haammattoo biyyoonni kanneen
hin mallatteessine akka mallatteessan

taasisuu kan hin mirkaneessine akka mir kaneessan amansiisuun dippiloomaasii biyyoota ollaaf xiyyeeffannoo dhimma kenninu ta'a.

4.3. Dhaabbilee r a a w w a c h i i s t u m m a a qunnamtii alaa ciccimoo ijaaruu

1.

Dirree dippiloomaasiin geggeessitoota gahumsa qaban horachuuf dhaabbilee leenjii qunnamtii alaafi giddugala dhaabbilee qorannoo cimaa taasisuun dippiloomaatii gahumsa qaban ni horatu. Kanaan dabalataanis haammattoofi hojimaatni seeraa akka fooyya'an taasisuun tajaajila hunda karaa tekinooolojii ammayya'aan deeggarsiisuufi sirna gamaaggamaafi hordoffii cimsuun akkasumas hojilee bulchinsa gaarii fiduun badhaadhina biyyaa dhugoomsuufni gargaaru.

2.

Miiraa guutuu biyyaa guddisuu, dandeettii dippiloomaasiin gahooman barnootaafi muuxannoon kan ciman akkasumas fudhatamummaa uummataafi beekkamtii dhuunfaa lammilee qaban ambaasaadardummaafi dippiloomaasiin biyyoota adda addaatti ramaduun maqaa gaarii biyyasaanii ijaaruun walitti dhufeenya hawasummaa biyyoota lameenii gud-disuun filannoo tuurizimiifi invastimantii biyyasaaniif hawwachuun badhaadhinni biyya keenyaa akka dhugoomu ni hojjata.

**Paartii
Badhaadhinaa**